

Personen zoeken op Historici.nl

De zomer van 2011 zag de lancering van Historici.nl, een website ondersteund en onderhouden door het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (Huygens ING) en het Koninklijk Nederlands Historisch Genootschap (KNHG). Zoals de naam al aangeeft, is deze site in eerste instantie bedoeld voor (beroeps)historici en studenten geschiedenis. Maar in de praktijk is er heel veel te vinden voor een ander publiek, óók voor genealogen.

Milja van Tielhof

Op Historici.nl is informatie te vinden die afkomstig is van ongeveer 130 historische onderzoeksprojecten, sommige 'born digital', zoals een recent gepubliceerde database van Nederlandse sportclubs tot 1940, maar ook veel digitaliserings van eerder in druk verschenen werken. Het gaat daarbij vooral om de series bronnenpublicaties die het Huygens ING en zijn voorlopers tussen 1904 en 2011 hebben gepubliceerd. De meeste daarvan kwamen in het verleden uit als delen in de Rijks Geschiedkundige Publicatiën (RGP); een serie dikke donkergroene banden. Onder het motto 'Boeken uit de kast' zijn (bijna) al deze publicaties inmiddels online te raadplegen.

Alle lagen

Dankzij het grote digitaliseringsproject van de RGP is ook een groot aantal persoonsnamen via de website Historici.nl te vinden. Hieronder ga ik in op enkele groepen personen. Daarbij kies ik bewust niet voor leden uit de toplaag van de maatschappij – hoewel die sterk vertegenwoordigd is in de gedigitaliseerde bronnenpublicaties; denk bijvoorbeeld aan de correspondenten van Constantijn Huygens of van Willem van Oranje – maar belicht ik juist groepen waaronder tal van leden uit de middengroepen te vinden zijn, zoals zeventiende-eeuwse en achttiende-eeuwse schippers en schrijvers van egodocumenten uit de negentiende eeuw. Ook licht ik twee projecten toe waarin personen uit letterlijk alle lagen van de samenleving te vinden zijn: personen die voorkomen in de vooroorlogse rapporten van de Centrale Inlichtingendienst, en mensen die actief waren in kleine politieke partijen (1918-1967). Voor kopstukken uit de Nederlandse geschiedenis is er natuurlijk in de eerste plaats het Biografisch Portaal (www.biografischportaal.nl).

Schippers

Een aanzienlijk deel van de mannelijke Nederlandse bevolking verdiende in het verleden zijn brood op zee. Vooral in Holland en Friesland was een beroep als zeevarende zeer gebruikelijk en de kans dat een Nederlander een zeeman onder zijn voorouders heeft, is dus groot. De meeste zeevarenden begonnen als scheepjongen en werden na een aantal jaren matroos, waarna een deel van hen opklom tot hoogbootsman, stuurman of schipper (kapitein). Het maakte veel verschil of een zeeman op de routes binnen Europa zeilde, of op de grote vaart. De Europese vaart leverde een hogere beloning op, meer carrièremogelijkheden en betere arbeidsomstandigheden. Schippers die hier actief waren, konden van hun inkomen een gezin onderhouden en vaak waren zij ook aandeelhouder in het schip dat zij voeren. Verder was het beroepsrisico klein: de kans om tijdens het werk om te komen was voor zeelieden

op de Europese vaart hooguit een paar procent. De verschillen vertaalden zich in de sociale positie die schippers konden bereiken. Tijdens of na hun loopbaan slaagden zij er regelmatig in een positie in het dorps- of kerkbestuur te verwerven, zo is gebleken uit onderzoek naar West-Friesland.

Op Historici.nl vindt men om te beginnen alle Nederlandse schippers die in de periode 1585-1700 voorkomen in tolregisters van de haven van Elbing (nu Elbląg in Polen). Uit deze stad aan de Oostzee haalden Nederlandse schepen eeuwenlang massagoederen zoals graan en pek. Schippers uit West-Friesland en van de Waddeneilanden speelden in dit transport een hoofdrol. Verder is er uiteraard de bekende databank van VOC-reizen te vinden (*Dutch Asiatic Shipping*). Een recente aanwinst zijn duizenden namen van schippers en bevrachters die in de zeventiende en begin achttiende eeuw actief waren op de route van Amsterdam naar het Russische Archangelsk aan de Witte Zee. Deze databank met informatie uit de archieven van Amsterdamse notarissen is midden 2011 online gezet.

Schrijvers van egodocumenten

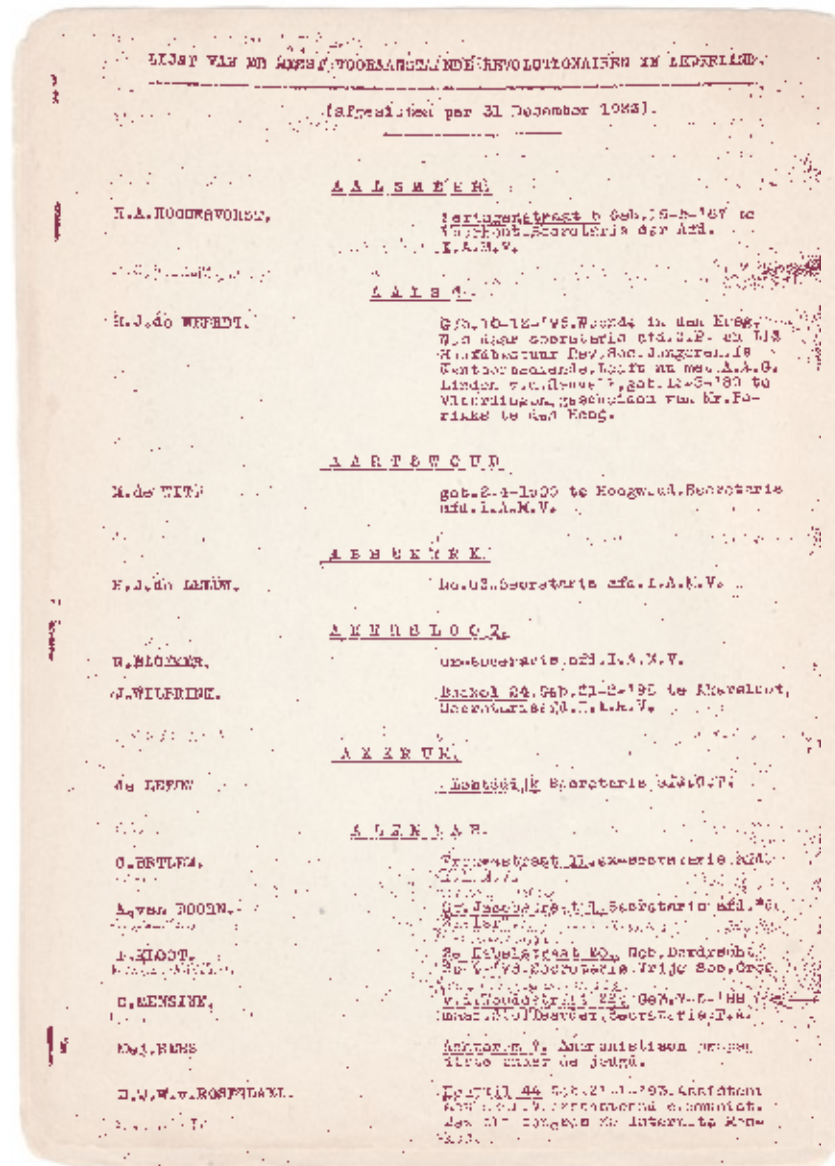
'Egodocumenten' is de verzamelnaam voor een genre teksten, waarin het persoonlijke leven en perspectief van de auteur vooropstaat: dagboeken, autobiografieën, memoires, reisverslagen, ooggetuigenverlagen, korte terugblikken op een gebeurtenis en dergelijke. Op Historici.nl zijn korte beschrijvingen van circa vijfduizend gedrukte teksten van dit genre uit de negentiende eeuw (1813-1914) te vinden. Dit repertorium moet overigens niet verward worden met het overzicht van egodocumenten op www.egodocument.net, want dit laatste overzicht betreft manuscripten.

Tot de gedrukte egodocumenten behoren memoires van invloedrijke politici en andere hooggeplaatste personen, maar ook hele andere teksten zoals herinneringen van arbeiders en onderwijzers. We vinden bijvoorbeeld: *Uit het leven van een veenarbeider*, *Herinneringen van Mindert Aardema, veenarbeider, polderjongen, gastarbeider*, *AOWer*. Hierin beschrijft Aardema hoe hij al op zijn elfde van school ging en arbeider werd. Hij werkte in de Drentse venen, als aardappelrooier in Noord-Holland en bij allerlei grondwerk in ontginningen en droogmakerijen in het land. Aardema heeft een goed geheugen voor anekdotes en heeft heel wat meegemaakt in zijn lange leven (1884-1970). Hij beschrijft talloze voorvallen rond werk, familie, vrienden, jenever en geweld.

Rapporten van de Centrale Inlichtingendienst

In de meidagen van 1940 werd het archief van de Centrale Inlichtingendienst vernietigd. De dienst was opgericht in 1919 en is een voorloper van organisaties als de huidige Algemene Inlichtingen-

Personen
uit letterlijk
alle lagen
van de
samenleving
zijn te
vinden op
Historici.nl.

Eerste pagina van een lijst van revolutionairen in Nederland uit 1924. De lijst telt 120 pagina's. Scans van rapporten van de Centrale Inlichtingendienst zijn te downloaden op Historici.nl (foto Huygens ING)

en Veiligheidsdienst (de voormalige BVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst. Veel van de door de dienst opgestelde rapporten bleken echter op andere plekken terug te vinden. Omdat de Centrale Inlichtingendienst zijn rapporten naar verschillende instanties stuurde, kon het verloren archief voor een groot deel gereconstrueerd worden. Het ING heeft uit verschillende archieven zoveel mogelijk uitgegane rapporten van de dienst getraceerd, daarvan scans gemaakt en ontsloten op namen van personen, organisaties en locaties. Het betreft allerlei gegevens over de activiteiten van (extreem) linkse en rechtse groepen en personen in het Interbellum. In een brief van 27 april 1920 vestigde de Centrale Inlichtingendienst bijvoorbeeld de aandacht op twee Nederlandse mijnwerkers (G.A. Hardorff en F.A. Rubik) die op 12 april vanuit Duitsland naar Nederland waren gekomen. De dienst hield deze 'volbloed spartacisten' die in het Rode Leger hadden geëdiend, nauwlettend in de gaten. De ministers aan wie de geheime brief gericht was, konden echter gerust zijn: 'Van geruchten, als zouden zij bommen medegenomen hebben uit Duitsland, is niets gebleken.' Ook in verslagen van allerlei bijeenkomsten van anarchisten, fascisten en communisten worden namen van aanwezigen en sprekers genoemd. In een notitie

over een debatavond in Amsterdam op februari 1919 wordt beschreven hoe de sprekers het niet allemaal eens waren over hoe zich het beste op de aanstaande revolutie voor te bereiden. 'De aanwezigen waren het er echter over eens dat eene revolutie binnen enkele weken zou uitbreken.' Tot die aanwezigen behoorden de heren Boer, Halberstadt, Drewes en Lansink en de spreker van die avond, Kitz. Ook vindt men in deze database lijsten met persoonsnamen, zoals een lijst, door de politie in 1929 opgesteld, van onderwijzers die als communistisch te boek stonden.

Personen actief in kleine politieke partijen

De vervanging van het districtenstelsel door het stelsel van evenredige vertegenwoordiging creëerde vanaf 1918 veel ruimte voor het ontstaan van kleine politieke partijen, zoals de Staatskundig Gereformeerde Partij en een eendagsvlieg als de Sportpartij, waar we in 1925 van horen. Het karakter verschilde van belangenpartijen tot beginselpartijen en revolutionaire partijen. Personen van zeer verschillende achtergrond en uit alle delen van het land zijn in dit soort organisaties actief geweest. Naast hoger opgeleiden zoals predikanten, wethouders, artsen en advocaten kwamen soms ook glazenwassers, kunstenaars en marktkooplieden op kieslijsten en in de Tweede Kamer terecht.

Op Historici.nl staat een overzicht van alle kleine politieke partijen die tussen 1918 en 1967 hebben bestaan, met daarbij een lijst van 711 personen die bij die partijen betrokken waren. Zoveel mogelijk wordt vermeld welke partijfuncties en overige functies zij hebben bekleed. Zo zien we dat de eerste en enige zetel die de Plattelandersbond in 1918 binnenhaalde, bezet werd door fruitkweker Frederik Bos, en later door Arend Braat, boer op Voorne-Putten. Braat trok zich weinig tot niets van de parlementaire mores aan, maar handhaafde zich niettemin tot 1933 als lid van de Tweede Kamer en was ook lange tijd lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland.

Namenindex

Om gemakkelijker naar personen te kunnen zoeken op de website Historici.nl is een namenindex ontwikkeld, die door alle verschillende publicaties heen zoekt (<http://www.historici.nl/namenindex>). Wanneer bijvoorbeeld een persoon beschreven wordt in een biografisch woordenboek, maar ook voorkomt in een besluit van de Staten Generaal en tevens als correspondent van Constantijn Huygens, vindt de gebruiker al die vermeldingen in een lijst bij elkaar. Vervolgens kan worden doorgeklikt naar de vindplaats, bijvoorbeeld een samenvatting van de brief van betrokkene aan Huygens, of het lemma in het biografisch woordenboek. Het is belangrijk om te melden dat de namenindex geen personenindex is: er is geen poging gedaan personen te onderscheiden van naamgenoten. Zoals iedere genealoog weet, is dit namelijk uiterst arbeidsintensief en zeer foutgevoelig. Achter bijvoorbeeld Cornelis Cornelisz kunnen meerdere personen schuilgaan. Dit effect wordt vergroot doordat de index ook spellingsvarianten van de zoekterm geeft. Zoekt men

Joost van den Vondel, dan geeft de lijst behalve verwijzingen naar de zeventiende-eeuwse letterkundige ook verwijzingen naar Karst van Vondel en P. van Vondel. Die hadden met Joost van den Vondel niets gemeen. Het waren twee Drentse arbeiders die in de jaren 1920 met hun linkse sympathieën de aandacht van de Centrale Inlichtingendienst trokken. Het nadeel van de keuze naamgenoten niet van elkaar te onderscheiden is dat het aantal resultaten van een zoekactie vaak zeer groot is. Het voordeel is echter ook evident: men ziet geen vermeldingen over het hoofd als gevolg van onvoorziene spellingsvarianten. Een ander voordeel is dat louter persoonsnamen geselecteerd worden, wat bij familienamen als Hoogeveen of Van Kampen handig is. De namenindex is dynamisch. Op dit moment zijn de grootste en belangrijkste gedigitaliseerde bronnen van Historici.nl ontsloten, waarmee een totaal aan 154.212 naamsvermeldingen gemoeid is. Nieuwe databases waar veel personen in voorkomen, zullen er in de toekomst aan worden toegevoegd. Vergeet dus niet de website geregeld te bezoeken.

Milja van Tielhof is senior onderzoeker bij het Huygens ING. Zij werkte daar onder meer aan een database over de Archangeltaart. Op dit moment doet zij onderzoek naar waterschappen in het kader van het NWO-project 'Op zoek naar het poldermodel'.

In de rapporten van de Militaire Inlichtingendienst is veel informatie te vinden over leden van (extreem) linkse groepen, bijvoorbeeld over de anarchist Johan de Haas, die in 1921 een aanslag pleegde op de woning van een lid van het Militair Hooggerechtshof. Later zou De Haas zich ontwikkelen tot een pacifist. Begin 1945 werd hij door de Duitsers in Drenthe gearresteerd en twee dagen voor de bevrijding met een nekschot vermoord (coll. Centraal Bureau voor Genealogie)

Projecten ontsloten door de namenindex van historici.nl

- *Pound Toll Registers of Elbing (1585-1700)* (1159 namen). Een database van alle Nederlandse schippers die tol betaalden in Elbing, een havenstad aan de zuidelijke Oostzeekust.
- *Dutch-Asiatic Shipping (1595-1795)* (3071 namen). Een overzicht van alle reizen van VOC schepen met de namen van de betrokken schippers.
- *Archangeltaart (1594-1724)* (2843 namen). Een database van bevrachtingscontracten en andere akten over reizen naar Archangelt, met daarin de namen van de schippers en van de bevrachters.
- *Egodocumenten (1813-1914)* (3472 namen). Alle personen van wie een egodocument in druk bekend is uit de periode 1813-1914.
- *Rapporten Centrale Inlichtingendienst (1919-1940)* (32.166 namen). Alle namen die voorkomen in de rapporten van de Centrale Inlichtingendienst, waaronder die van aanhangers van het communisme, het anarchisme en het fascisme of die daarvan verdacht werden.
- *Kleine Politieke Partijen (1918-1967)* (711 namen) Personen die een actieve rol hebben gespeeld in een kleine politieke partij,

bijvoorbeeld als lid van de Tweede Kamer of partijvoorzitter.

- *Besluiten Staten-Generaal (1626-1630)* (6571 namen). Samenvattingen van alle resoluties van de Staten-Generaal met alle persoonsnamen die daarin voorkomen. De namen behoren toe aan verschillende soorten personen, waaronder kooplieden die toestemming vragen voor de uitvoer van bepaalde goederen, en personen die te Duinkerke gevangen zitten.
- *Uitslag Verkiezingen Tweede Kamer 1848-1918* (1886 namen). Een overzicht van districtsverkiezingen voor de Tweede Kamer met de namen van alle personen die zich kandidaat hebben gesteld.
- *Onderzoeksgids Sociale Zekerheid (1890-1967)* (99 namen). Personen die een rol hebben gespeeld in de sociale zekerheid en een persoonlijk archief hebben nagelaten.
- *Nederlands-Indonesische Betrekkingen (1945-1963)* (5175 namen). Namen die voorkomen in een verzameling documenten over de relatie van Nederland met Indonesië en met Nieuw-Guinea.
- *Repertorium van Ambtenaren en Ambtsdragers 1428-1861* (12.093 namen). Personen

die functies hebben bekleed in een groot aantal gewestelijke en landelijke instellingen.

- *Repertorium van diplomatieke en consulaire vertegenwoordigers van Nederland in het buitenland en Repertorium van buitenlandse vertegenwoordigers in Nederland, beide 1584-1810* (samen 11.938 namen). Een overzicht van ambassadeurs, consuls, residenten, agenten en dergelijke.
- Vier grote biografische naslagwerken, te weten het *Biografisch Woordenboek van Nederland* (2077 namen), het *Biographisch Woordenboek der Nederlanden* (Van der Aa) (19.153 namen), het *Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland* (2173 namen) en het *Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek* (21.438 namen).
- Een tiental correspondenties en andere verzamelingen documenten geschreven door en aan invloedrijke personen, onder wie Johan van Oldenbarnevelt (453 namen), Groen van Prinsterer (2073 namen), J.R. Thorbecke (2002 namen), Constantijn Huygens (1161 namen), Anthonie Heinsius (6899 namen) en Willem van Oranje (3078 namen).